УДК 002=030:81'25

А.О. Збанацька

ПЕРЕКЛАД ЯК ВИД ДОКУМЕНТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ

У статті з'ясовано сутність перекладу як виду документної інформації та засобу комунікації. Узагальнено статистичні дані, представлені у збірниках «Друк України» щодо перекладених видань за період 2005-2012 рр. Наведено фрагмент пошуку перекладених видань у бібліографічній базі даних «Індекс Транслаціонум».

Ключові слова: *переклад, документна інформація, соціальна комунікація, «Друк України», збірник, «Індекс Транслаціонум», бібліографічна база даних.*

A.O. Zbanatska

TRANSLATION AS A TYPE OF DUCUMENTARY INFORMATION AND MEANS OF COMMUNICATION

It is clarified the essence of translation as a kind of documentary information and communication. It is summarized the statistics presented in the book «Druk Ukrainu» on the translated editions for the period 2005-2012. It is showed the fragment of translated publications in the search of bibliographic database «Index Translationum».

Keywords: *translation, documentary information, social communication, «Druk Ukrainu», collection, «Index Translationum», bibliographic database.*

З перекладу розгалузились усі науки (Джордано Бруно, 1603)[1]

[1] *Цю цитату Джордано Бруно подає Джон Флоріо (1603), сучасник Шекспіра, перший упорядник італійсько-англійського словника, перекладач «Декамерона» Боккаччо англійською мовою епохи панування королеви Єлизавети. І.*

Розвиток інформаційних технологій, науки і техніки, міграційні процеси стали чинниками того, що люди почали вивчати іноземні мови активніше. При цьому, роль людей, які володіють іншими мовами, значно збільшилася, бо вони стали містком для міжнаціональних і міжкультурних відносин.

Для України особливої актуальності тема перекладу як виду документної інформації та засобу комунікації набула 2013 р. у зв'язку з політичною кризою та ситуацією, що склалася в результаті не підписання Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, у т. ч. і через неавтентичність перекладу зазначеного документа. Тому виникає протиріччя між наявними потребами в якісних перекладах і сучасним станом перекладацької діяльності в Україні.

Метою статті є з'ясування сутності перекладу як виду документної інформації та засобу комунікації. Переклад як вид документної інформації та засіб комунікації раніше не ставав об'єктом документно-комунікаційного дослідження. Наукові розвідки цього спрямування здійснювалися переважно філологами та лінгвістами та зосереджувалися в основних напрямах: перекладацька діяльність; перекладознавство; історія перекладу; теорія перекладу; питання перекладу художньої літератури; науково-технічний переклад; типологія перекладу; лексичні проблеми перекладу; психолінгвістичні проблеми перекладу.

Значний внесок у розроблення питань перекладацької діяльності належить вітчизняним і зарубіжним науковцям: В. Алімову [3], Н. Бабич [5], Л. Бархударову [6], І. Бородянському [7], В. Демецькій [11], Г. Міраму [30], А. Нямцу [34], І. Тарангулу [36].

Важливими у галузі перекладознавства є праці І. Алексєєвої [2], В. Іваненко [14], Р. Мін'яр-Белоручева [28-29], Т. Шмігер [48].

© *Збанацька А.О.*

Зокрема, праці І. Алексєєвої присвячені перекладознавству та професійному тренінгу перекладачів, В. Іваненко та Т. Шмігер – методології та історії українського перекладознавства, Р. Мін'яр-Белоручева – методиці навчання перекладу на слух, послідовному перекладу, теорії та методам перекладу.

Окремі питання історії перекладу розглядалися в працях Ф. Арвата [4], М. Москаленка [32], О. Семенця [38], В. Шора [49]; питання теорії перекладу досліджувалися В. Крупновим [22], Л. Латишевим [25], А. Мамрак [27], Я. Рецкер [37], О. Семеновим [39], С. Тюлєнєвим [43], А. Федоровим [44-45], О. Фінкель [46].

Розробкою питань перекладу художньої літератури займалися М. Ажнюк [1], М. Зеров [12], Р. Зорівчак [13], П. Копанєв [19], В. Коптілов [20], О. Кундзіч [23]. Зокрема, віршований переклад представлено у працях М. Зерова, а український художній переклад як націєтворчий чинник висвітлювався Р. Зорівчак.

Питання науково-технічного перекладу розглядалися І. Бородянським [7], Ф. Воройським [10], М. Макаровою [26]. І. Бородянський, М. Макарова розглядали питання навчання техніці перекладу технічної і патентної літератури, Ф. Воройський – абревіатуру: правила розшифрування та представлення у текстових документах.

Роботи Ю. Ваннікова [9], А. Нямцу, М. Гураль [42] стосувалися типології перекладу. Зокрема, Ю. Ванніков висвітлив види науково-технічного перекладу, подав їхню загальну характеристику, функції й основні вимоги.

Лексичні та психолінгвістичні проблеми перекладу відображалися в працях І. Клюканова [15], В. Кноррінга [16], В. Коміссарова [17; 18], К. Сухенко [41], Г. Чернова [47].

Основоположний характер для розробки теми мали праці О. Михайлова, А. Чорного, Р. Гіляревського в галузі інформатики [31]; Н. Кушнаренко [24] в галузі документознавства; А. Соколова [40] та О. Коршунова [21] в галузі соціальних комунікацій.

XXI ст. ставить нові завдання в інформаційному просторі людства. Завдяки масовій інформації, роль перекладу в житті людства неухильно зростає. Сьогодні перекладацькі зв'язки охоплюють майже всі сфери людської діяльності. Рух інформаційних потоків не знає ні кордонів, ні часу, ні простору. Нескінченна різноманітність сучасного світу передається за допомогою засобів інформації у відчуттях та інтерпретаціях численних учасників міжнародного інформаційного процесу – журналістів, кореспондентів, коментаторів, телеоператорів. Тому постійно зростає значення перекладацької діяльності, і разом з ними виникають і перекладацькі проблеми. Загострення мовних проблем диктує пошук нових рішень. Якщо раніше перекладацька діяльність розглядалася тільки у зв'язку з перекладом художньої літератури, то сьогодні все більш важливе місце, і за обсягом, і за соціальною значимістю, займають переклади текстів спеціального характеру – інформаційні, економічні, юридичні, технічні.

Практика перекладу знає чимало випадків, коли при порівнянні перекладу з оригіналом щось «додавалося», або «зменшилося», або змінилося. Сьогоднішні реалії змушують нас більш уважно ставитися до перекладу, також і з точки зору їхнього психологічного впливу на споживача. Тексти повинні містити чіткі фактичні дані; вони повинні бути вичерпно викладені й тому точно зрозумілі. При перекладі потрібно враховувати: мету тексту, характер споживача, мовні якості тексту оригіналу, культурні й індивідуальні можливості мови в культурному аспекті споживача і багато іншого. Переклад текстів може визначатися як близький до «адекватного». Такий тип перекладу викликаний його практичною необхідністю. Даний підхід потребує гарного знання перекладачем предмета, про який ідеться, мова в оригіналі, що хотів сказати автор тексту, тобто комунікативний намір тексту. Переклад тексту при зміні словесної форми повинен бути водночас точно переданий за змістом.

Для полегшення сприйняття чужої мови, існують образотворчі піктограми, які також можна віднести до розряду текстів, оскільки вони несуть із собою певну інформацію. Піктограми можуть стати предметом особливого дослідження, оскільки вони часто візуально доповнюють текст і нерідко допомагають перекладачеві знайти необхідні мовні засоби. Знання теоретичних основ перекладу та екстралінгвістичних реалій – необхідна умова адекватності перекладу.

Важливу роль відіграють переклади в приймаючій культурі, тобто в культурі мови перекладу. Відомо, що багатонаціональні мови та

культури формувалися під впливом перекладів, головним чином, з античних мов. Переклади відіграли вирішальну роль у розвитку культури слов'янських народів. Переклади релігійних книг із грецької на церковнослов'янську (староболгарську) мову, виконані Кирилом і Мефодієм, поклали початок формуванню української мови, української писемності та літератури. В рамках різних культур на різних етапах розвитку до перекладів висувалися неоднакові вимоги. Цим вимогам повинен був відповідати не тільки вибір текстів для перекладу, але й обрана перекладачем стратегія. Часто вибір стратегії міг визначитися характером текстів, що перекладаються, чи теоретичними установками самих перекладачів. Наприклад, перекладачі релігійних текстів благоговійно ставилися до кожної літери священного оригіналу, прагнули до максимально буквального його відтворення, навіть на шкоду глузду і нормам мови перекладу. Навпаки, багато перекладачів художньої літератури дуже вільно поводилися з оригіналом. Видатні українські перекладачі П. Грабовський, М. Грінченко, М. Зеров, О. Пчілка, В. Самійленко, М. Славинський, Л. Старицька-Черняхівська, Леся Українка, І. Франко створювали блискучі зразки переважно художнього перекладу. Але щоразу перекладачам доводилося враховувати ставлення до їхньої діяльності, що переважало в їхній культурі в даний час. У сучасних культурах зазвичай відносно спокійно сприймаються вольності перекладачів літературних творів (які, до того ж, нерідко перекладають через третю мову) і висувають вимоги високої точності до інформативних (дипломатичних, комерційних, технічних та ін.) перекладів. Відома і залежність стратегії перекладача від ступеня престижності іноземного автора в приймаючій культурі. Твори уславлених і знаменитих авторів перекладаються з підвищеною увагою до відтворення їхнього змісту та авторського стилю, водночас у перекладах менш відомих авторів нерідко широко використовуються стандартні, приблизні варіанти, що полегшують завдання перекладача і нівелюють смислові та стилістичні особливості оригіналу. Також існує залежність характеру перекладу від жанру перекладеного літературного твору. Якщо переклад належить до літературного жанру, відсутнього або слабо розвиненого в приймаючій культурі, то перекладачі ретельніше зберігають жанрові особливості оригіналу. Навпаки, в жанрах, добре розвинених у приймаючій культурі, переклади дотримуються вимог цих жанрів у даній культурі. Соціально-культурний вплив на стратегію перекладача нерідко відбивається і на повноті відтворення в перекладі змісту оригіналу, змушуючи перекладача скорочувати або повністю опускати все, що в приймаючій культурі вважається неприпустимим з ідеологічних, моральних або естетичних міркувань. Різні форми культурної детермінованості перекладацької діяльності становлять своєрідну конвенціональну норму перекладу – сукупність вимог, що пред'являються суспільством до перекладів на певному етапі історії.

Перекладами з однієї мови на іншу люди користуються давно, проте ніхто не може точно сказати, коли було зроблено перший переклад, але це трапилося тоді, коли здійснилося спілкування людей, які говорили різними мовами за допомогою мови-посередника. Ставлення до перекладу було неоднозначним до появи лінгвістичної теорії перекладу в 30-х рр. XX ст. Для одних переклад був забавою, для других – службовим обов'язком, для третіх – просто неможливим за переконаннями [3, 8].

Завдяки перекладу люди, що говорили різними мовами, могли спілкуватися в багатонаціональних державах, переклад забезпечував міжмовну та міжкультурну комунікацію, завдяки перекладам розповсюджувалися різні вчення та релігії. У працях вітчизняних і зарубіжних учених підкреслюється особлива роль, яку відіграє переклад у розвитку культури, науки, економіки, літератури та самої мови спілкування. Розглядаючи питання міжкультурної комунікації та перекладу, слід зазначити, що основну роль у цих процесах відіграє перекладач – людина, яка володіє однією або кількома іноземними мовами та забезпечує міжкультурну комунікацію. Міжкультурна комунікація та переклад є нероздільними. Переклад є різновидом міжмовної, міжкультурної та соціальної комунікації.

Переклад різних текстів з однієї мови на іншу виник із потреб виробничої та суспільної діяльності людини у зв'язку з роллю мови як засобу спілкування та здійснення міжкультурної комунікації. Переклад є дуже давнім видом люд-

ської діяльності. В античні часи доволі часто перекладалися на грецьку та латинську мови різні політичні документи, релігійні тексти та художні твори. Тому переклад завжди виконував дві найважливіші функції: долучення світової культури до національної та утвердження стилю власної мови. Без перекладацької роботи частинки світу мали б залишитися глухими одна до одної.

Сьогодні термін *переклад* (англ. *translation)* вживається переважно в лінгвістиці і має кілька значень. Наприклад, у «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» зазначено, що, по-перше, переклад означає дію за значенням перекладати, по-друге, перекладом є «текст, слово, усне висловлювання, а також літературний твір, перекладені з однієї мови іншою» [8, 728]. Класик лінгвістичної теорії перекладу радянського періоду А. Федоров вважав, що «переклад – це передача тексту письмового або усного мовлення засобами іншої мови» [44]. Результат перекладу – текст оригіналу, переданий засобами іншої мови. Також у лінгвістичних словниках можна знайти визначення перекладу як передачі інформації, що міститься в даному творі, засобами іншої мови та відшукання в іншій мові таких засобів вираження, які б забезпечували передачу на нього не тільки різноманітної інформації, що міститься в даному мовному творі, але й найбільш повну відповідність нового тексту первинному також і за формою (внутрішньою та зовнішньою), що є необхідним у випадку художнього тексту, а також при передачі іншою мовою понять, які не отримали в ній стійкого вираження.

Складною є праця перекладача з науковими матеріалами. Наукові тексти містять багато термінів, фактів, у яких можна розібратися тільки маючи відповідну підготовку. Найчастіше успіх роботи перекладача в науковій сфері визначається його знаннями, вмінням оперувати термінологією, ніж перекладацькими навичками.

У сфері документних комунікацій – документ – це текст або інформація, зафіксована на матеріальному носієві, призначена для передачі в просторі та часі. Враховуючи дане положення, можемо переклад теж назвати документом. У підручнику «Документознавство» Н. Кушнаренко відносить переклад до неопублікованих документів [24], хоча існують і опубліковані. В колективній праці «Основи інформатики» О. Михайлов, А. Чорний та Р. Гіляревський розглядають переклад як вторинний документ [31]. Підтвердження знаходиться в національному стандарті України ДСТУ 4309:2004 «Оформлення перекладів». Зокрема в ньому зазначено, що переклад – це «заміна оригінального документа відповідним відтворенням його змісту засобами іншої мови» [35, 2]. Мета перекладу – замінити оригінальний документ, відповідно відтворивши його зміст засобами мови перекладу. Хронологічно кожний переклад є вторинним документом відносно оригінального. Первинний документ містить вихідну інформацію, а вторинний – подає дані або інформацію про інші документи. Відповідно в оригінальному документі міститься первинна документна інформація, а в перекладеному документі – вторинна документна інформація, яка відрізняється знаковою природою фіксування інформації.

Переклад можна назвати видом інформаційної діяльності. Перекладацька діяльність представлена у стандартах: ДСТУ 4309:2004 «Оформлення перекладів» [35], ГОСТ 7.36-88 «Неопублікований переклад. Координація, спільні вимоги та правила оформлення» [33] та СТТУ АПУ 002-2000 «Послуги з письмового та усного перекладу. Загальні правила та вимоги до надання послуг»*. Переклад – один із найскладніших видів інтелектуальної діяльності. Як засіб «кодування» уявлень про навколишній світ мова не несе в собі ніяких аналогій із «закодованим» об'єктом навколишнього світу та має велику неоднозначність.

У Державному класифікаторі ДК 015-97 «Класифікація видів науково-технічної діяльності» перекладознавство ієрархічно підпорядковується мовознавству:

II. Дослідження та розробки в галузі гуманітарних і суспільних наук

II.1 Дослідження та розробки в галузі гуманітарних наук

II.1.22 Дослідження та розробки в галузі філологічних наук

II.1.22.02 Мовознавство

II.1.22.02.16 Перекладознавство (теорія і практика перекладу).

Проте його взаємозв'язок з документознавством є також очевидним. Прикладом можуть

*Стандарт Асоціації перекладачів України

слугувати книгознавство, патентознавство. Наприклад, об'єктом патентознавства є патент, який досліджується і в документознавстві.

Перекладу властиві всі функції документа, і при системному підході він розглядається як частина більшої системи – системи соціальних комунікацій. *Соціальна комунікація* (англ. *social communication*) – це обмін між людьми або іншими соціальними суб'єктами цілісними знаковими повідомленнями, в яких відображені інформація, знання, ідеї, емоції тощо, обумовлені цілою низкою соціально значимих оцінок, конкретних ситуацій, комунікативних сфер і норм спілкування, прийнятих у даному суспільстві. А. Соколов зазначає, що «соціальна комунікація є рух сенсів (смислів) у соціальному часі та просторі» [40]. Під сенсами (смислами) науковець має на увазі знання, вміння, стимули, емоції.

На думку О. Коршунова, соціальні комунікації бувають неінформаційними й інформаційними. Неінформаційні комунікації опосередковані матеріальними засобами сполучення, наприклад, транспорт, міграція населення тощо. Інформаційні комунікації передбачають духовне спілкування між людьми та поділяються на документні (опосередковані документом) і недокументні (опосередковані усним спілкуванням між людьми) [21].

У контексті міжнародного співіснування система соціальних комунікацій відіграє значну роль і є об'єктом вивчення багатьох наук – як гуманітарних, так і точних. Незважаючи на те, що кожна наука виокремлює з комунікації свій об'єкт і предмет вивчення, однак усі вони спрямовані на забезпечення передавання інформації від комуніканта (відправник повідомлення) до реципієнта (одержувач повідомлення), опосередкованою комунікатом (повідомленням). Процес передавання інформації називається комунікаційним актом, який, на думку А. Соколова, може здійснюватися у трьох формах: наслідування, управління, діалогу [40]. Саме діалог і можна назвати формою перекладацької діяльності як складової системи соціальних комунікацій. Враховуючи вищезазначене, можна наочно представити складові частини комунікаційного акту *(рис. 1)*.

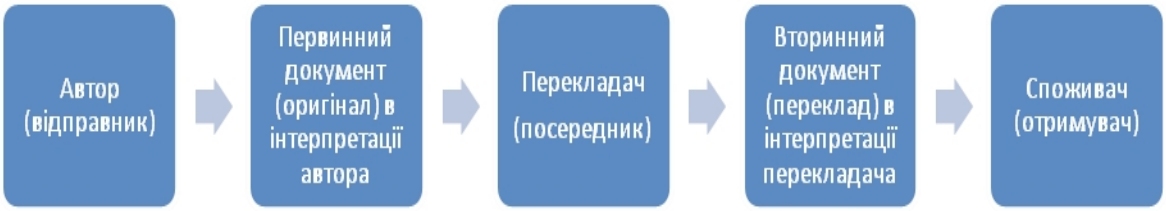

Рисунок 1. **Комунікаційний акт**

Наведена схема істотно спрощує процес. Фактично комунікаційний акт здійснюється в кілька етапів. Перший етап: *автор → оригінал в інтерпретації автора*, коли створюється оригінал мовою, якою володіє автор. Другий етап: *перекладач (посередник) → переклад в інтерпретації перекладача*, коли перекладається оригінал на мову приймаючої культури. Третій етап: *переклад в інтерпретації перекладача → споживач,* коли відбувається передача інформації в приймаючій культурі. До такого комунікаційного акту залучаються вдвічі більше споживачів інформації; перші, що володіють мовою оригіналу, ознайомляться з оригіналом; другі, що володіють мовою перекладу, – з його перекладом; треті, що володіють обома мовами, – з оригіналом і перекладом. Переклад як комунікаційний акт залежить від збігу у всіх його учасників двох тезаурусів – предметного та мовного, до того в останньому важливу роль відіграють асоціації.

У дійсності від автора до споживача веде набагато більш складний шлях, на якому відбуваються процеси створення, редагування, поширення, збереження та використання документа, доступу споживача до документа.

Усю різноманітність теорій перекладу можна звести до двох основних підходів: трансформаційного та денотативного. Трансформаційний підхід розглядає переклад як перетворення об'єктів і структур однієї мови на об'єкти та структури іншої за визначеними правилами. Денотативний переклад складається з трьох етапів:

– сприйняття повідомлення вихідною мовою;

– формування уявного образу цього повідомлення;

– інтерпретація цього образу засобами мови перекладу [30, 51].

Послідовний поділ перекладу, що враховує найсуттєвіші відмінності в самому процесі перекладу, представлено на *рис. 2*. [29, 13].

Рисунок 2. **Переклад як особливий вид комунікації**

Якість перекладу визначається його адекватністю або повноцінністю, а також рівнем підготовки перекладача. «Повноцінність перекладу означає вичерпну точність у передачі смислового змісту оригіналу та повноцінну функціонально-стилістичну відповідність йому» [44]. Поняття «повноцінна функціонально-стилістична відповідність оригіналу» досить ясно вказує на два можливих шляхи передачі форми в єдності зі змістом: відтворення особливостей форми оригіналу та створення функціональних відповідностей цим особливостям. Поряд із передачею особливостей форми оригіналу, необхідно враховувати стиль, характерний для даного матеріалу, а не буквально копіювати його форму. При перекладі окремі лексичні та граматичні елементи оригіналу можуть передаватися різними варіантами, якщо вони прийнятні з точки зору адекватності оригіналу. Адекватність перекладу окремих фраз, речень і абзаців слід розглядати в плані досягнення адекватності перекладу всього оригіналу в цілому, оскільки не тільки частини створюють ціле, а й ціле визначає частини. За наявності певних знань, відповідних посібників і словників, можна зробити адекватний, або повноцінний переклад будь-якого тексту.

Велике значення для визначення місця перекладу в системі соціальних комунікацій мають статистичні показники кількості перекладених видань, що представлені у щорічному статистичному збірнику «Друк України», який готує Книжкова палата України імені Івана Федорова. Загальну характеристику випуску книг і брошур за період 2005-2012 рр. наведено в *табл. 1*.

Таблиця 1

Загальна характеристика випуску книг і брошур

Рік	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**
Всього	15 720	15 867	17 987	24 040	22 491	22 557	22 826	26 036
Перекладені видання	947	878	1 135	1 445	1 399	1 434	1 588	1 787
% відношення до загальної кількості	6,0	5,5	6,3	6,0	6,2	6,4	7,0	6,9

Як бачимо, останніми роками спостерігається тенденція до збільшення як кількості видань взагалі, так і перекладених видань зокрема. У відсотковому відношенні до загальної кількості видань за останні 3 роки перекладені видання становлять у середньому 6,7%.

У *табл. 2* наведено кількість іншомовних видань, перекладених на українську мову за період 2005-2012 рр. Як бачимо, 2012 р. місця розподілилися таким чином: перше місце посідають переклади з англійської мови (362 од.), друге – з російської (177 од.), третє – з німецької (110 од.). Вперше з'явився переклад з албанської, значно зросла кількість перекладів зі шведської. Спостерігається тенденція до популяризації польської мови. Друга половина таблиці відображає кількість художньої літератури, перекладеної різними мовами. Тут на першому місці англійська мова (61 од.), на другому – російська (37 од.), на третьому – французька (34 од.). За період 2005-2012 рр. відсутні переклади з голландської, кримськотатарської та литовської мов. Спостерігається загальна тенденція до збільшення кількості перекладених видань як з української мови на інші, так і з інших мов на українську.

Таблиця 2

Випуск книг і брошур, перекладених українською з мов народів світу

Мова видання та з якої мови перекладено книгу	Кількість видань								Художня література, перекладена різними мовами							
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Усього	**935**	**878**	**1 135**	**1 445**	**1 399**	**1 434**	**1 588**	**1 787**	**308**	**305**	**314**	**495**	**484**	**375**	**461**	**557**
Українська:	*416*	*407*	*550*	*736*	*685*	*790*	*849*	*998*	*88*	*129*	*61*	*128*	*181*	*175*	*169*	*259*
з азербайджанської		1	2				2	1		1	1				1	1
з албанської								1								1
з англійської	127	175	219	234	274	303	228	362	27	43	39	40	62	65	43	61
з арабської	4	1				1	2	3							1	
з білоруської			3	1		2	3	3	1		2	1		2	3	2
з болгарської		1			1	1	1	1					1		1	1
з вірменської					1	1	1	1					1			
з голландської				1				2								
з грецької	2	1	2	2	2	1		1	2							
з грузинської	4	1			1	3		2	2	1				3		
з давньогрецької	6	7	2	2	5	2	1	11	1	5		2	3	2	1	2
з датської	9	3	8	11	4	11	15	11								1
з естонської	2			1	3				2							
з івриту		4	1	1	2		1	2		1	1	2	1		1	2
з ідиш				2				1								1
з індійської			1	2				1				1				
з іспанської	12	8	2	10	8	2	13	18	5	1		5	5	1	6	8
з італійської	12	13	10	41	26	34	44	31		6	2	17	10	7	6	8
з казахської						1								1		
з китайської			2		1		1	1			1	1			1	1
з корейської	2			1	1	2	1					1	1	2		
з кримськотатарської						2										
з латинської	1		1	1	3	1	3	2	1				3	1	1	1
з латиської		1	1			1		2						1		2
з литовської			1		4		6	4								
з нідерландської	1	3			2	4	3		1	1			1	2	1	
з німецької	47	31	54	61	36	50	67	110	6	13	5	13	8	9	13	27
з норвезької		2	6	5	2	3	7	11			3	2		3	5	6
з перської				1	1	2	4	4				1		2	3	2
з польської	26	25	30	60	34	44	65	69	8	11	12	22	15	18	23	22
з португальської	3	1	6			4		1	3	1	6			4		1
з російської	82	51	96	171	147	153	221	177	9	13	10	20	22	22	15	37
з румунської			2			2					1			1		
з сербської		2		5	2	3	2	2		1		3	1	1		2
з словацької	1	1	3	3	2		6	3	1			3	1		2	2
зі словенської						1		1						1		1
зі старослов'янської (церковно-слов'янської)	3	1	1	2	10	7	6	3	1				1	1	1	
з таджицької			1								1					
з турецької		1	1		2	1	3	9			1		2	1	3	8
з туркменської		1				1				1						
з угорської			1	1		1	1	3						1		1
з фінської	3	4				1	2		1	3					1	
з французької	41	33	52	60	59	49	85	79	11	19	11	9	21	10	18	34
з хорватської		1		2	2	2	4	1		1		2		2	3	
з чеської		4	1	3	3	1	3	9		1		2	3		1	6
з шведської	5	5	3	8	10	13	12	25	2	2		1	3	1	5	11
з японської	1	6	4	8	12	3	5	5	1	2	2	6	4	2	4	5
з мов народів світу	21	18	33	35	25	77	31	25	3	1	6	4	4	9	6	2

На міжнародному книжковому ринку ведеться реєстрація перекладених видань у бібліографічній базі даних «Індекс Транслаціонум» (англ. Index Translationum) [50]. Із нею можна ознайомитися на відповідній сторінці сайту ЮНЕСКО (*рис. 3*). Міжнародна бібліографія перекладів була створена 1932 р. База даних містить бібліографічну інформацію про книги, перекладені й опубліковані приблизно у ста країнах-членах ЮНЕСКО з 1979 р. і нараховує більше 2 000 000 записів з усіх галузей знань. Тут представлено бібліографію перекладів у світовому масштабі. Щороку бібліографічні центри та національні бібліотеки країн-членів ЮНЕСКО відправляють бібліографічні дані про перекладені книги в усіх галузях знань. Періодичні видання, статті з періодичних видань, патенти та брошури до бази даних не включено.

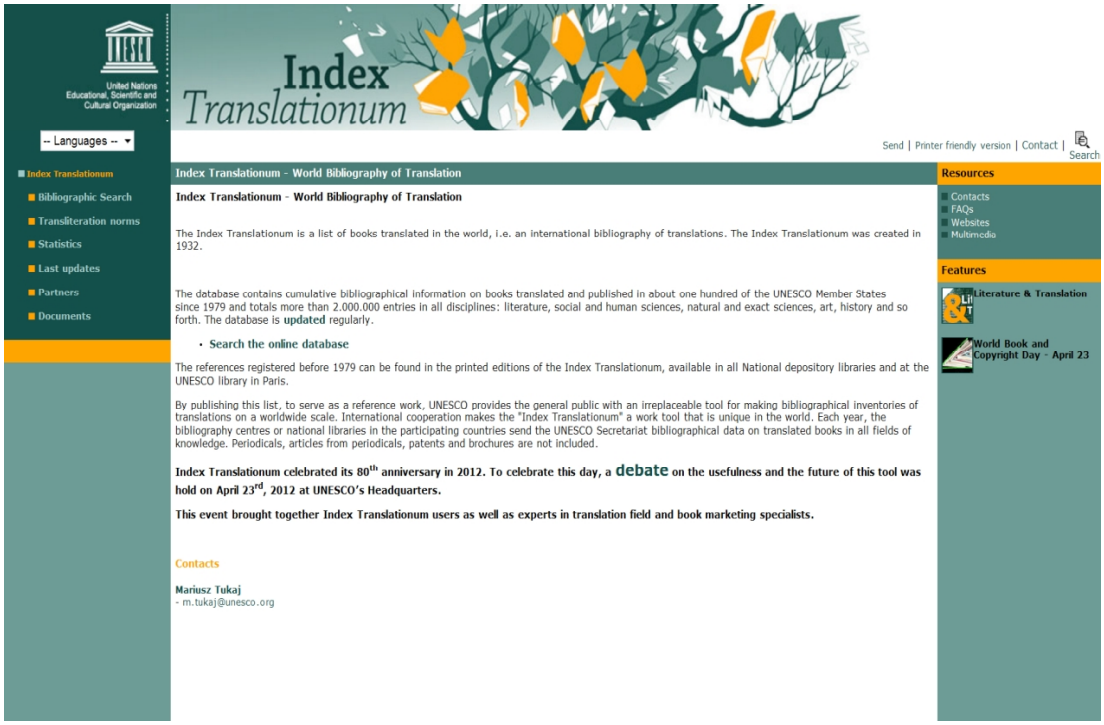

Рисунок 3. **Скриншот головної сторінки сайту Index Translationum**

Бібліографічний пошук у базі даних «Індекс Транслаціонум» здійснюється за полями: автор, назва, мова оригіналу, мова перекладу, країна, місце, видавництво, перекладач, редактор, галузь, конкретний рік, період *(рис. 4)*.

Рисунок 4. **Скриншот пошукова сторінка сайту Index Translationum**

Скориставшись пошуковою сторінкою, було здійснено пошукові запити за полями «мова оригіналу», «мова перекладу» та «період» з 1970 по 2013 роки. Об'єктами пошуку стали 7 мов: англійська, італійська, німецька, польська, російська, українська та французька. Результати пошуку представлено у *табл. 3*.

Таблиця 3

Пошукові запити за полями

Місце	Мова оригіналу	Кількість видань	Мова перекладу	Кількість видань
1	Англійська	1 275 468	Німецька	304 856
2	Французька	229 187	Французька	242 209
3	Німецька	211 260	Англійська	167 530
4	Російська	105 185	Російська	100 955
5	Італійська	70 249	Польська	76 961
6	Польська	14 944	Італійська	64 231
7	Українська	2 901	Українська	4 626

За період 1970-2013 рр. найбільша кількість перекладених видань з англійської мови на інші мови світу – 1 275 468, водночас з української на інші мови світу було перекладно тільки 2 901. За мовою перекладу, тобто на інші мови світу – 1 275 468, водночас з української на інші мови світу було перекладно тільки 2 901. За мовою перекладу, тобто кількістю перекладених видань на дану мову з і нших мов світу, посідає перше місце німецька мова – 304 856, а на українську було перекладено лише 4 626 книг.

У *табл. 3* наведено результати пошуку за направленням перекладу за період 1970-2013 рр. Перша частина таблиці відображає кількість перекладів з інших мов світу (англійської, білоруської, італійської, німецької, польської, російської, французької) на українську. Тут перше місце посідає російсько-український переклад – 2 133 видання, останнє – італійсько-український – 39 видань. Друга частина таблиці відображає кількість перекладів з української на інші мови світу (англійську, білоруську, італійську, німецьку, польську, російську, французьку). Тут перше місце посідає українсько-російський переклад – 1 104, останнє – українсько-італійський – 5 видань. Майже пропорційно в обох напрямках здійснюється переклад англійсько-український, українсько-англійський; німецько-український, українсько-німецький; польсько-український, українсько-польський. Непропорційно здійснюється російсько-український та українсько-російський переклади. Наприклад, з російської на українську мову перекладається вдвічі більше видань, ніж з української на російську.

Таблиця 4

Результати пошуку за направленням перекладу за період 1970-2013 років

Місце	Мова оригіналу	Мова перекладу	Кількість видань	Мова оригіналу	Мова перекладу	Кількість видань
1	Російська	Українська	2133	Українська	Російська	1104
2	Англійська	Українська	462	Українська	Англійська	427
3	Німецька	Українська	224	Українська	Німецька	192
4	Французька	Українська	160	Українська	Польська	176
5	Польська	Українська	136	Українська	Французька	106
6	Білоруська	Українська	74	Українська	Білоруська	42
7	Італійська	Українська	39	Українська	Італійська	5

Отже, у системі соціальних комунікацій оригінал документа є поняттям первинним, а переклад – вторинним по відношенню до оригіналу. Переклад містить вторинну документну інформацію, призначену для передачі в просторі та часі. Поняття *переклад* має кілька значень. По-перше, переклад означає дію за значенням перекладати, по-друге, перекладом є текст, слово, усне висловлювання, літературний твір, перекладені з однієї мови на іншу. Переклад виконує головну, всі загальні (інформаційну, комунікативну, кумулятивну) і більшість спеціальних функції (пізнавальна, загальнокультурна, гедонічна тощо), властивих іншим видам документів.

Переклад є елементом системи соціальних комунікацій, а тому повною мірою постає як засіб комунікації. Визначити місце перекладу в системі соціальних комунікацій допомагають статистичні показники кількості перекладених видань, представлені в щорічному статистичному збірнику «Друк України» та у бібліографічній базі даних «Індекс Транслаціонум», розміщеній на сайті ЮНЕСКО.

Використані джерела

1. Ажнюк М.Т. Актуальні питання перекладу художньої літератури : текст лекцій / М.Т. Ажнюк ; М-во вищ. і серед. спец. освіти УРСР , Ужгород. держ. ун-т. – Ужгород, 1981. – 32 с.

2. Алексеева И.С. Введение в переводоведение : учеб. пособие для студ. филол. и лингвист. фак. вузов / И.С. Алексеева. – М., СПб., 2004. – 346 с.

3. Алимов В.В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации : для учеб. занятий и для самостоят. работы / В.В. Алимов. – Изд. 2-е, испр. – М. : УРСС, 2004. – 157 с.

4. Арват Ф.С. Іван Франко – теоретик перекладу : лекції зі спецкурсу «З історії укр. перекладу» / Ф.С. Арват ; М-во вищ. і серед. спец. освіти УРСР, Чернівец. держ. ун-т. – Чернівці, 1969. – 38 с.

5. Бабич Н. Основи теорії і практики перекладу : навч. посіб. / Н. Бабич. – Чернівці, 2003.– 103 с.

6. Бархударов Л.С. Язык и перевод : вопросы общ. и част. теории перевода / Л.С. Бархударов. – М. : Междунар. отношения, 1978. – 204 с.

7. Бородянский И.А. Некоторые вопросы обучения технике перевода технической и патентной литературы / И.А. Бородянский. – К., 1976. – 16 с.

8. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 170 000 / авт., кер. проекту та гол. ред. В.Т. Бусел. – К., Ірпінь : Перун, 2004. – 1426 с.

9. Виды научно-технического перевода: общая характеристика, функции, основные требования : метод. пособ. / Гос. ком. СССР по науке и технике, АН СССР, Всесоюз. центр переводов науч.-техн. лит. и документации ; авт. Ю.В. Ванников ; отв. ред. Л.М. Кудряшова. – М. : Всесоюз. Центр переводов, 1988. – 70 с.

10. Воройский Ф.С. Аббревиатура: правила расшифровки и представления в текстовых документах : метод. пособие для работающих с англояз. науч.-техн. лит. / Ф.С. Воройский. – М., 1991. – 72 с.

11. Демецька В.В. Теорія адаптації : крос-культурні та перекладознавчі проблеми / В.В. Демецька. – Херсон, 2006. – 343 с.

12. Зеров М. У справі віршованого перекладу / М. Зеров // Життя й революція : місячник. – Кн. IX, вересень 1928. – Х. : Держ. вид-во України, 1928. – С. 133-146.

УДК 336.717:004.

О.В. Красоткін

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ НА ПРИКЛАДІ ОПЕРАЦІЙ З ДЕПОЗИТНИМИ ТА ПОТОЧНИМИ РАХУНКАМИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ АТ «ОТП БАНК» В АВТОМАТИЗОВАНІЙ СИСТЕМІ «RETAIL»

Здійснено аналіз організації електронного документообігу за рахунками АТ «ОТП Банк» фізичних осіб на прикладі автоматизованої банківської системи «Retail», висвітлено процеси роботи з інтерфейсом системи.

Ключові слова: *автоматизована система електронного документообігу, АРМ оператор, депозитні рахунки, електронний документ, електронний документообіг, інтерфейс, інформаційні технології, контрагент, програмне забезпечення, поточні рахунки, фізичні особи.*

A.V. Krasotkin

ORGANIZATION OF ELECTRONIC RECORDS MANAGEMENT IN CASE OF OPERATIONS DEPOSIT AND CURRENT ACCOUNTS OF INDIVIDUALS JSC «OTP BANK» IN AUTOMATED SYSTEM «RETAIL»

Implemented analysis of electronic records management on accounts SC «OTP Bank» physical clients on example of automated banking system «Retail», highlights process of working with the interface of the system.

Keywords: *automatized system of electronic records management, APM operator, deposit accounts, electronic document, electronic records management, interface, information technologies (IT), rear agent, software, current Accounts, physical clients.*

© Красоткін О.В.